

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decas Selectarum Quæstionum

Vogel, Gerhard Georg Wilhelm

Ingolstadii, 1728

Quæstio V. Utrum mutato Monetæ valiore tempus contractûs, vel
solutionis inspiciendam sit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62148)

leges juris positivi adhuc existat & vigeat jus naturale, sed dubium imò probabilius relaxatum est jus naturale vel nunquam datum &c. huc usque nobilissimus Author. ex quo res omnis clarè expediri potest. Idem etiam solidè deducit, Magnif. P. Franc. Schmier. *Jurisprud. Can. Civil. Tom. 2. lib. 3. Tr. 2. cap. 6. sect. 3. §. 2. in resp. ad 4. object. n. 127.*

Confirmationi I. Eadem Responsio satisfacit, cum negetur jus civile hoc in passu dubium esse.

II. Parvè quoque facitur, eo quòd bonum publicum privato utique semper sit anteponendum, nec privati læsio tanta hìc subsit, ut propter hanc à manifesta legum sanctione recedamus.

QUÆSTIO V.

Utrum mutato Monetæ valore tempus contractûs, vel solutionis inspiciendam sit?

S U M M A R I A.

I. 2. Commendatur controversiæ hujus utilitas & origo ejusdem ostenditur. 3. 4. Valor nummi habetur ex estimatione publica. 5. 6. Bonitas, uti & consequenter mutatio, monetæ duplex est, in - & extrinseca. 7. 8. 9. Si certa quantitas in genere mutuata sit, in qualibet moneta solutio fieri potest. 10. modò creditor damnum non sentiat. 11. 12. Sic etiam, si certa species in individuo conventa fuerit, in eadem solutio fiat, oportet. 13. ad 23. Discutiuntur Quæstiones: I. Quid juris, si conventa species notabiliter decreverit? II. Quid item, si planè non, vel difficulter tantùm haberi valeat? 23. In Quæstione autem, quid juris, si conventa monetæ species in genere, notabiliter decreverit vel accreverit? tres sunt sententiæ. 24. I. Distinguit inter mutationem in - & extrinsecam. 25. II. Tempus contractûs indistinctè inspiciendum esse existimat. 26. III. Denique, quæ & mea est, indistinctè tempus solutionis, quo ad valorem monetæ mutatæ solvendum, attendendum esse meliùs judicat. 27. ad 33. Quæ variè, probatur. 33. ad 51. Et à variis Fachinæi, Berlichii, Waizeneggeri & Laymanni objectionibus vindicatur. 51. benevolus Lector ad doctissimum L. Flenderi tractatum remittitur.

Con-

Controversiam hic aggredior, si molem spectes, verè amplam, quæ
vel sola diligenter expensa suscepti laboris minerval fatis magnum ipsâ
dignitatis magnitudine persolvat; si difficultatem consideres, sanè ardu-
am, & oraculi responso dignissimam. Cui decidendæ, dum expres-
sum nullum juris textum adhuc indagaverint Interpretes, tam spinosa, & impli-
cata evadit, ut verè dicere possis, in ea tot sententias reperiri, quot capita; id
quod ex certa quadam facti-specie ad celeberrimam hanc facultatem juridicam
anno 1704. transmissa (uti Author mihi fide dignissimus retulit) colligere li-
cuit, dum in 6. respectivè dicasteriis, & diversis universitatibus diversimoda
semper de'ea judicia, & sententiæ latæ fuerint. Cui igitur discutiendæ cum ma-
num admoveere deberent, non Viri protelarii & capite censi, sed in ipso The-
midis sacrario supremi Ministri, in jurium subtilitatibus versatissimi; hinc ab
ea prorsus abstinere mihi fas esset, primâ quippe juris lamugine necdum tincto;
quia tamen statui ejus excellentiam primis solum labris gustare, & difficulta-
tem non eâ, quâ par foret, dignitate, sed brevissimè, & viâ planâ expendere,
ideo spe fretus vivo, vitio mihi neutiquam vertendum esse, si propositum pro vi-
rium tenuitate exequi studeam. Antequam autem propius ad eam accedam,
juvat in aditu paulisper subsistere, ejusque originem verbulo attingere.

Antiquiores juris interpretes, qui sæculo etiam 16. orbi literario deser-
vierunt, paucos inveneris, qui eam discutiant; eo quòd illius difficultas circa
initium sæculi 17. potissimum emerferit, ubi ob exortum, & tam longo tem-
pore continuatum Belli Bohemici furorem thaleri valorem ad 6. imo 10. flo-
renos excrevisse in omnibus Chronologicis deprehenditur; cum verò, compo-
sitis ad pacem Magnatum animis, thalerus ad pristinum valorem suum redu-
ceretur, innumera oriebantur jurgia, & tribunalia litibus scatebant. Hic enim
Creditor, qui mille florenos per summam centum thalerorum mutuaverat, fini-
to bello acceptare renuit summam mutuatam scilicet, centum thaleros, asserens
damnum, quod inde pateretur, nimium esse, cum pro datis in mutuum mille flo-
renis centum, & quinquaginta reciperet. Illic debitor ante exortum bellum
talibus factus, monetâ adauctâ nomina expungere volens à Creditore repellitur.
Hic quidam, qui belli calamitatibus in urgentem detrusus necessitatem prædi-
um vendiderat 6000. fl. summam 600. thaler. accipiens, reductis ad pristinum
valorem florenis, restitutionem adversus venditionem petit, quasi ultra dimmi-
dium læsus; & similes alios casus fabricabat ingens hæc & inopinata, uti
DD. appellant, monetarum devaluatio. Præcipuus tamen Doctorum nodus
in eo remansit, qualis in contractu mutui monetæ valor solvi debeat, an is, qui
fuit tempore contractûs, an vero is, qui viget tempore solutionis?

Etsi ab initio mundi longò temporis intervallò signatæ pecuniæ nullus
fuerit usus, sed homines rerum permutatione commercia exercerent, Ant. Pe-
rez in *Cod. Tit. de vet. numism. potest lib. ii. n. 2.* uti pulcherrimè insinuat
in illis versiculis, quos adducit *l. i. ff. de contrab. Empt. hinc quidam vinum
emebant comati. Achivi, alii quidem ære, alii autem splendido ferro, alii vero pel-
libus, alii autem ipsi vaccis alii autem mancipiis.* Successu tamen temporum
exigente

exigente id Commerciorum utilitate eum introductum esse constat, ut esset rerum omnium æstimatio *l. 4. 2. ff. de fidejuss. & mandat.* Et hinc pecuniæ potissima vis & usus non tam ex rei substantia, quam impositio valore habetur, prout insinuat *l. 1. in pr. ff. de contrah. empt.* Equidem non diffiteor bonitatem metalli esse nummorum basin, & ut ita loquar, fundamentum, cum nummus iusto pondere, & consuetâ bonitate carens vocetur adulterinus: & ut ait Imp. Leo. *nov. 51.* à recta nummorum ratione degenerans; ac nummi stannei, plumbei &c. lege Corneliâ damnati sint. *l. 8. & 9. §. 2. ff. ad l. Cornel. de fals.* quamvis etiam historiæ nos doceant nummorum coreaceorum & papyraceorum usum olim valdè obtinuisse: coreaceos enim formâ publicâ perculos apud Lacedæmonios usû receptos fuisse, testatur Seneca *l. 5. de benefic. c. 14.* eosdemque tempore Joannis Regis apud Gallos viguisse, referente Perezio *cit. loc. n. 3.* Author est Guido Pap. *decis. 443.* papiraceos verò vagiente adhuc moderni Galliarum Regis Ludovici XV. in cunis purpurâ, Ducéque Aurelianensè ad regni clavium sedente, multum, imò nimium, in Gallia vagatos esse, testantur tot acerbæ Regni illius incolarum lacrymæ. Attamen, quod nummus habeat rationem pretii ex æstimatione solùm publica, & valore ipsi imposito habetur.

Unde consequitur bonitatem monetæ esse duplicem in, & extrinsecam; bonitatem intrinsecam DD. communiter contra Molinæum *de usur. q. 92. n. 696.* (qui hanc in valore impositio, extrinsecam vero in ipso pondere collocat) consistere dicunt in ipsa metalli substantia, tam bonitate, quam iusto pondere proportionaliter instructa, uti colligitur ex *T. tit. Cod. de veter. nummis potest. lib. 11.* Perez ibidem *n. 11.* extrinsecam verò, in valore communi, & æstimatione per expressam, vel æquivalentem signaturam nummis imposito ab eo, qui habet legitimam authoritatem. Dixi notanter communi; licet enim jus monetæ valorem imponendi pertineat ad solum supremum Principem (quo tamen hodiernis moribus jure feudi, & specialis concessionis gaudent etiam omnes Principes & regulariter status Imperii it. Principes Italiæ, & Reipublicæ liberæ Mynsing. *cent. 4. obs. 42.*) rectè tamen cum Ant. Faber *de var. numm. debit. solut. cap. 1. n. 32.* notat Ferdin. Waizenegger illustre hujus universitatis fidus, in *Q. Q. monetariis q. 1. n. 2.* bonitatem extrinsecam non ex solius Principis voluntate, sed vicinarum gentium commercio, ac æstimatione, cum quibus communis est negotiatio, desumendam esse. &c.

Ex quo ulterius fluit, monetæ mutationem pariter esse duplicem nimirum in & extrinsecam: intrinsecam accidere, si iusto pondere aliquid detrahatur, vel etiam retento pondere materia vilior, & deterior admisceatur, wann Schrott/ und Korn an der Münz gemindert wird. DD. communiter cum D. Christoph. de Chlingensp. *Inst. l. 3. Tit. 17. q. 12. obt. 1. extrinsecam* verò, quando retento eodem monetæ pondere, & bonitate valor sive pretium augetur, vel minuitur, wann der Werth oder die valuta gesteigert/ oder gemindert wird/ puta si florenus idem mox ad 50. mox 55. mox ad 60. crucigeros reducatur. Perez *cit. loc. Brunem. ad l. 1. Cod. eod.*

ead. tit. n. 3. & seqq. Waizenegg. *cit. loc.* tertiam insuper matationis speciem adjiciens scil. mixtam;

His ita præmissis in controversiæ adita paulisper penetra, & materiam 7 omnem ordinatioris tractationis gratiâ in tres assertiones divido; quarum sit.

Assertio I. Communis est DD. sensus, quòd si certa tantum pecuniæ 8 quantitas in genere mutuata fuerit, obligatione non contractâ ad hanc vel illam monetæ speciem, solutionem fieri posse in quacunque specie currentis, & valentis monetæ, modò Creditor inde damnum nullum sentiat. ita Molina *de f. & f. tom. 2. disp. 312. conclus. 1.* P. Navarr. *l. 3. de restit. c. 2. n. 259.* Medina *tr. de restitut. q. ult.* Sotus *de just. l. 6. q. 1. à. n. 2.* Layman. *theolog. moral. l. 3. sect. 5. tr. 3. pr. 1. c. 5. n. 15.* Mynsing. *cent. 4. obs. 1.* Molinæus *de usur. & contract. q. 92.* Hæc assertio colligitur ex *l. si alii 1. §. 1. l. cum certum 9. & l. Titius. 35. ff. de aur. & argent. legat.* ubi dicitur legato auro, vel ipsum aurum, vel pretium præstandum esse, cum unum alterius vicem in commercio suppleat, & hinc ratio illius fluit: quia pecunia in suo genere functionem mutuam recipit, nec in solutione attenditur materia, sed valor, & æstimatio Struv. *exercit. ad pandect. 16. Th. 27.* Petr. Muller *ibid. lit. A.* Lauterb. *ad Tit. ff. de reb. credit. n. 32.* Ex quo consecutivè cum Berlich. *p. 2. conclus. 37. n. 9.* Mynsing. *cent. 1. obs. 65. & obs. 83.* inferunt DD. quòd si obligatio concepta esset, ut solutio fiat in aureis Rhenanis in guten Rheinischen Gulden / vel Gold-Gulden eam nihilominus fieri posse in qualibet moneta argentea usuali, eo quòd ex communi loquendi usu & S. R. J. praxi per aureos Rhenanos florenos, non tantum tales ex auro, sed ex argento, aut aliæ currentes monetæ in valore florenos Rhenanos adæquantes intelligantur, uti pro certo existimant, & tradunt Befoldus celeberrimus hujus Universitatis Professor in thesaur. *pract. V. Gulden pag. mibi 593.* Wehnerus *obs. pract. V. Gold-Gulden p. m. 247. §. hisce tamen omnibus.*

Dixi modò Creditor aliunde damnum non sentiat; si enim id foret, 10 iudex ex æquo, & bono arbitrabitur, in qua moneta ad evitandum damnum eidem solvi debeat, cum æquitatis ratio postulet Creditorem indemnem servari. Prænob. D. Christoph. de Chlingensp. *ad f. Tit. quib. mod. re contrah. oblig. q. 11.* ubi refert ex Brunem. *ad l. Creditorem 99. ff. de solut. n. 2.* facultatem juridicam Francofurt. in simili casu judicasse, quòd emptor creditori mercium suarum in Polonia esistenti, non potuerit solvere in pecunia minuta; Et cum generaliter præsumatur aliquod semper damnum Creditoris subesse, si solutionem in minori pecunia acceptare teneretur, hinc anno 1559. sub Glorioss. mem. Regimine Ferdinandi Imp. saluberrima emanavit constitutio, vî cuius creditor invitus non tenetur ultra 25. floren. solutionem sibi faciendam in pecunia minuta accipere R. J. *cit. anni §. die jetzt gemeldten.*

Assertio II. Non minus certa & recepta hæctenus interpretum est opinio, si inter debitorem, & creditorem convenerit de certa specie monetæ ad individuum contracta reddenda: ut si Titius à me mutuam petierit 100. floren. 11

- id quod eidem in 25. optimis cremn: aureis consigno, hoc pacto adjecto: ut summam hanc in totidem 25. cremn: aureis reddere sit obligatus; pactum tale omnimodo esse implendum, cum pacta legum vel honestatis regulis non repugnantia, dent formam ac legem contractibus & ad literam sint implenda *l. 1. ff. de pact.* Covarruvv. *de vet. numism. Collat. cap. 7. §. unice concl. 7.* & cum eo Waizenegger *cit. loc. q. 1. n. 1.* unde si quis expressè stipulatus fuerit, mutuo datos mille florenos in meris lüneburgicis florenis sibi reddi, non tenetur is aliam sortem recipere, ut ut ea eundem valorem habeat; sicut idem, qui pactus est, aurum sibi reddi non tenetur admittere argentum, quamvis probum & ejusdem æstimationis *Frid. Martini de jur censuum c. 5. n. 116. Perez ad Tit. Cod. de Collat. aris lib. 10. n. n. 7.* Ratio est, quia aliud pro alio invito Creditori solvi nequit *l. 7. §. mutui datio ff. si certum petatur.*
- 12 *set.* Nec hoc pactum adjectum alterat essentiam mutui; licet enim ad eandem requiratur, ut convenient contrahentes de restituenda pecunia ejusdem generis, & non speciei. *Nicol. Moz. de contract. art. 4. §. 5. & seqq.* ac Interpretes communiter cum *Schneidew. Manz. Ignatio Rath. Schambog. Kees ad Tit. 7. quib. mod. re contrab. oblig.* id tamen solummodo intelligitur de specie juridica, & non logica. *Faber de var. numm. debit. solut. c. 2. n. 32.* species autem juridica idem est, quod individuum logicum *D. à Wol- leren. Tr. jurid. de mutuo cap. 1. n. 54. vide fasius Manz. ad cit. Tit. n. 13.*
- 13 Sed quid juris 1. si monetæ species, de qua ad numerum restituenda conventum fuit, notabiliter decreverit, aut 2. ob raritatem suam planè non, vel tantùm difficulter haberi possit?
- 14 *Ry.* Ad I. aliquos, quos citat & sequitur *Berlich Conclus. practicab. p. 2. conclus. 35. n. 28.* hic distinguere an moneta reprobata sit, ut adulterina, an verò solummodò aliam ob causam? si prius? negant debitorem liberari solvendo pecuniam & monetam reprobata, sed eum teneri contendunt, aliam, secundùm antiquæ reprobatae æstimationem substituere, per text. *in l. elegantes 24. §. qui reprobos nummos 1. ff. de pignorat. act.* si posterius? concedunt, debitorem liberari solvendo in moneta reprobata, nisi is in mora fuerit. citantur *Jason. Baldus &c.*
- 15 Sed distinctio hæc, licet multâ interpretum autoritate subnixa, ex duplici capite non movet, quò minùs indistinctè debitorem liberari putem, si conventæ monetæ numerum Creditori persolvat. *Primo* enim certi juris est, contrahentes ad nihil obligari, quàm servandum, & implendum contractus tenorem, ergo si mutuarius conventam pecuniæ speciem, ut ut deterioratam, reddat, semper liberabitur, cum obligationi à se contractæ ad literam satisfaciatur, ultra quàm amplius cogi nequit; Nec hoc iniquum est, cum tam ex parte creditoris quàm debitoris damnum versari possit; etenim si species illæ crescerent, commodum foret creditoris, cur ergo non incommodum, si decrescant? *Gail l. 2. obs. 73. n. 9.* & plurimi alii ab ipso citati. II. quòd ex citato à *Berlichio* textu planè nihil probetur, adeo ut mirer tantum Virum eodem

eodem motum fuisse. textus sic habet: *qui reprobos nummos solvit creditori, an habeat pignoratitiam actionem. queritur? & constat neque pignoratitiâ cum agere, neque liberari posse, quia reprobâ pecunia non liberat solventem* ubi hic vel verbulum, si de certa monetae specie & numero à contrahentibus conventum fuerit? & hinc textus ille est extra oleas majori cum fructu à me postea applicandus, atque ita sentire videntur Molin. de *J. & J. tr. 2. disp. 312. conclus. 2.* Faber de *variis numer. debit. solut. c. 2.* & alii plures, quos citat. P. Layman *theolog. moral. l. 3. sect. 15. tr. 3. p. 1. cap. 5. n. 13.*

Ad II. R. 1. aliquos cum Matth. Coler. de *process. execut. p. 1. cap. 10. n. 16* 17. tradere, creditori hoc casu non posse fieri solutionem in alia moneta, sed debere eidem præstari interesse, quod in conventa specie debitum solutum non fuerit; ubi hanc pariter doctrinam extendit ad casum, quo res quædam pro certa monetae specie alteri cum pacto de retrovendendo vendita fuerat, quod venditor, si moneta ista non amplius foret reperibilis, nullo unquam tempore eandem redimere valeat: ex generali juris regula: *aliud pro alio invito creditori solvi non posse.* allegatur pro isthac sententia (ut videre est apud Berlich. *cit. loc. n. 7.*) præjudicium magni momenti, quod adduco: Imperialis quædam libera Civitas à Principe quodam præfecturam coemerat, cum pacto quidem de retrovendendo, sed simul cum onere, ut ista retrovenditio fiat in certa monetae specie; Princeps postmodum præfecturam hanc reluere volens aliâ quam conventum fuerat pecuniâ (eo quod species conventa nusquam locorum potuerit reperiri) à Civitate repulsam tulit, adeo, ut à Ferdin. Imp. impetrare debuerit facultatem, monetam istam de novo ad conventam quantitatem, cudendi.

Sed huic opinioni se opponit ferè omnium DD. Authoritas. quos longo ordine adductos refert Berlich. *cit. loc. Ratio est,* quod nemo teneatur ad impossibile, & mens contrahentium ad casus insolitos non debeat extendi. Ad regulam à Colero allegatam R. cum Gail. *cit. loc. n. 8.* illam non procedere in casu, quo moneta non amplius reperitur, ex ratione allata; regula enim ista neutiquam generalis est, sed suas patitur exceptiones, & limitationes, quarum 20. tradit Jason in *cit. l. 1. §. mutui datio ff. si. cert. pet. n. 8.* Quod verò attinet allegatum præjudicium, repono illud non esse authenticum, aut certè aliis casum narratum circumfluxis & circumstantiis. cæteroque eidem opponerem sententiam Laymanni qui *Th. moral. Tr. 3. p. 1. cap. 5. n. 14. vers. excipe secundo* cum Communi TT. docet, creditorem, si ipsi ostendi possit, ejus nihil interesse in conventa moneta, an in alia ipsi solutio fiat, teneri recipere solutionem in alia, quam conventa, moneta factam, idque probat. *arg. l. 99. ff. de solut. ibi: Paulus respondit debitorem non esse cogendum in aliam formam nummos accipere. si ex ea re damnum aliquod passurus sit,* ergo cogi poterit, si damnum inde nullum patiatur. & hanc doctrinam judico esse probabilem ac æquissimam, maximè tunc, si conventa moneta non amplius sit, vel tantum difficulter reperibilis; nam si reperiri valeat, cur pactis standum non foret, & creditor juri suo quæsito sine causa sufficienti cedere deberet?

beret? Eam amplectuntur etiam cum Alciat. Pinello &c. Waizeneg. *cit. loc.* Fachin. *l. 7. controu. cap. 49. arg. l. 2. §. Varus ff. de aq. & aq. pluuv.* & certè non apparet, quid in cit. præjudicio (uti allegabatur) Civitatis liberæ inter fuerit, aliam fortè adhuc meliorem pecuniam pro Bohemicis grossis recusare?

- 18 R. II. Iterum alios esse, qui cum Joann. Fabr. *ad Tit. Inst. quib. mod. contrab. oblig.* senserunt, debitorem hoc casu planè liberari, ex ratione: quòd debitor certæ speciei semper liberetur specie pereunte, ut habet commune brocardicon, sed in cit. casu mutataris est debitor certæ speciei, ergo illà pereunte liberabitur. Dein solutio facienda est impossibilis, nec stetit per mutatarium, quòd minùs conventam monetæ speciem solvere valeat, ad impossibile autem nemo tenetur. Ast hæc opinio iterum à communi DD. atros tulit lapillos, ex ratione fundamentali, quam dat P. Laym. *Th. moral. l. 3. Tr. 3. p. 1. cap. 5. n. 4.* quòd debitor, qui vi specialis pacti teneretur ad solvendum debitum in certa specie, duplicem contraxerit obligationem: solvendi nimirum, & solvendi convento modo in determinata specie; licet jam posterior hæc obligatio cesset, eo quòd istius impletio supponatur esse impossibilis, prior tamen remanet, cum solutio utique adhuc fieri possit; obligationes enim istæ sunt dividuæ, & hinc utile per inutile non vitiabitur. juxta 37. *regulam Juris* Carol. Molinæus *de usur. & contract. q. 91. n. 691.* ex data nunc ratione, Fabri fundamentum se ipso corrui. Non diffiteor enim specie pereunte liberari debitorem certæ speciei, uti patet in commodatario, si res ipsi commodata sine culpa ejus pereat, sed id solummodò procedit in casu, quo quis tantum obligatur ad speciem, & non simul ad aliquid aliud; instantiam manifestam do in obligatione alternativa hac v. g. equum hunc in individuo tibi promitto aut centum aureos; equo pereunte non liberor à centum aureis, licet fuerim debitor speciei. dein solutio in alia moneta non est impossibilis, licet aliter convento quàm modo facienda.
- 20 R. denique III. cum Andr. Gail. *l. 7. obs. 73. n. 7. Mynsing cent. 4. obs. 1. n. 6.* specie conventa pereunte, debitorem teneri nihilominus in alia moneta ereditori solutionem facere; quia omnia jura volunt creditori satisfieri, si non hac, saltem alià vià, si non hac, saltem alià monetâ, cum functionem invicem recipiant per *cap. 20. in f. X. de censib.* & ibidem cum Gloss. Abbas *n. 4.* aliique. Et certè absurdum, iniquum & ab omni ratione alienum videtur, afferere, creditorem, qui certam monetæ speciem pactus est, & sic suæ indemnitati omni modo consulere voluit, per hanc cautelam damnum pati debere, & illius mentis fuisse, ut debitum extingueretur, casu quo conventa species periret.
- 21 Cum ergo alià monetâ solvi debeat ad æstimationem conventæ, dubitari posset, ad quod tempus hæc æstimatio referenda sit? R. ad tempus contractus & bonitatem intrinsecam, quam conventa species habuit tempore contractus Gail. *cit. loc.* afferens hanc opinionem communem esse DD.
- 22 Assertio tertia Verùm casu quo debitor promisit solutionem facere v. g. in florenis rhenanis in *guten Râinischen Gulden* & eorum valor postmodum notabi-

notabiliter decreſcat, vel accreſcat, qualis eorum valor præſtari debeat, an is, qui fuit tempore dati mutui, an vero is, qui exſtitit tempore faciendæ ſolutionis? Palmaria eſt difficultas & controverſia decidendo ſanè ardua, maximèque ſubtilis. in qua tres potiſſimum reperio interpretum ſententias.

I. Distinguit inter mutationem monetæ in- & extrinſecam. ſi contigerit 24 mutatio intrinſeca, docet eum eſſe monetæ valorem præſtandum, qui fuit tempore contractûs, ſi vero extrinſeca, eum dari poſſe, qui viget tempore ſolutionis, ita ſentiunt Joann. Faber *ad tit. Inſt. quib. mod. toll. oblig. Mynſinger. cent. 4. obſ. 1.* Martini, Covarruv. Layman. *theolg. moral. cit. loc. n. 12. & 15.* ſat amplum recensens TT. & Legiſtarum catalogum. Andr. Fachin. *lib. 2. controver. c. 9. & 10.* Oinotomus (ſive Schneidevvinus) *ad §. ſequens. 16. Inſt. de act.* (à quo tamen diſſentiunt *additiones tit. 3.*) Weſenbec. *ff. de reb. cred. n. 58.* Waizeneg. *22. monetar. q. 2.* & alii innumeri, quos adducit Berlich. *p. 2. conclus. 35. n. 2.*

II. Rejeçtâ hac inter mutationem in- & extrinſecam diſtinctione, tempus contractûs ſemper inſpiciendum eſſe contendit, aded, ut commodum aut incommodum omni caſu verſetur ex parte debitoris. ita volunt Beſoldus *conf. 61. n. 40. & conf. 62. n. 6.* Carpozov. *p. 2. conſt. 28. def. 5. & l. 5. reſp. 93.* Berlich. *practicab. conclus. l. 2. conclus. 35. n. 38. & conclus. 36. n. 6.* innumeram aliorum AA. congeriem accumulans Kohl. *exercit. 19.* Brunem. *in Cod. Tit. de veteris numiſm poteſt. n. 8.* afferens eam eſſe magis receptam, D. Chriſtoph. de Chlingenſp. *Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. q. 12.* & hanc ſententiam ex æquo, & bono hujatem facultatem juridicam in reſponſis ſæpiùs amplexam fuiſſe teſtis eſt Arnold. Rath. *diſſ. de reb. credit. aff. 61. & ſeqq.* Harpr. *ad cit. Inſt. Tit. n. 209. & 211.* D. Kees. *eod. n. 16.* quæ ſententia licet utique ſit juri maximè conformis, & ob tantorum virorum Authoritatem alterâ extrinſecè probabilior.

III. Tamen indiftinctè tempus ſolutionis in mutatione monetæ inſpiciendum eſſe, ſuſtinentem amplecti lubet. Clariùs me explico hoc in caſu: ſi Titius alteri mutuaverit ſummam mille florenorum in aureis rhenanis, & mutuatarius ſe in iisdem ſoluturum receperit; eveniente ſolutionis tempore tot aurei reſtituendi ſunt; quot efficiunt ſummam mille florenorum, ſive aurei extrinſecè, ſive intrinſecè mutati fuerint, ſive valor eorum decreverit, ſive accreverit. Hanc ſententiam, quam (licèt aliàs non multùm receptam) defendunt Geminian. *in Conſil. 137.* Roman. *conf. 123.* Pariſienſis *de contract. q. 100. n. 249.* & alii, quos ſequitur Menoch. *conf. 49. n. 38.* & ſi Carolo Molinæo *in ſua analyſi de monet. mut. q. 100.* credam, Joan. Faber *in Auth. hoc niſi Cod. de ſolut. æquiſſimam nec juri diſſonam eſſe pro ingenii modulo arbitror.*

Primam equidem partem quod attinet, nimirum monetâ extrinſecè mutatâ tempus ſolutionis inſpiciendum eſſe, eſt ſententia abunde recepta, & à Variis congruè probata, adeo, ut vix neceſſarium ducereim eam ulterius evincere: ſequentia tamen fundamenta adducere non erit ſupervacaneum.

I. Probatur ex generali conſuetudine de qua teſtantem conſule Menoch. 28 *cit. conf. 49. n. 19.* Socin. ſenior. *conf. 6. l. 1.* & alios apud Fachin. *controver. l. 2. c. 9.*

6. 9. *vers. septimum argumentum* Waizenegg. *cit. loc. q. 3. n. 4.* vi cuius omnia debita etiam antiquissima secundum valorem extrinsecum tempore solutionis currentem solvuntur. nec ullum ferè Creditorem reperiri testis est idem Waizenegg. qui rationem habere velit æstimationis, quæ fuit tempore contractus. Quorsum etiam accedit Constitutio Ferdinandi I. p. m. Imperat. quæ in Comitibus emanavit 1559. *Rubr. und seynd diß die fremde silberne 2c. §. hierauf 2c.* ubi statuitur non obstante, quod aureus Rhenanus extrinsecè auctus fuerit, debitores solvere posse hisce aureis secundum auctum valorem extrinsecum, ergo mutatâ monetâ inspiciendum est tempus solutionis; cum utique consuetudo præsertim approbata vim legis habeat.

29 *Confirmatur* hæc opinio à P. Laym. *cit. l. 3. sect. 5. p. 1. cap. 5. n. 15. vers. hæc assertio:* ideo monetarum valor extrinsecus augetur, ut juxta eum regulentur commercia; & solutiones qualem aliàs habebit hæc mutatio finem? ergo si ista auctio vel diminutio iusta fuerit (uti semper præsumitur) tenetur debitor & potest secundum eam solvere.

30 II, Efficaci hac ratione, quod natura justitiæ commutativæ exigat, ut inter acceptum & reddendum sit maxima & arithmetica æqualitas, sed in sententia contraria non esset arithmetica æqualitas inter acceptam & reddendum, ergo? *prob. min.* & pono hanc facti speciem: Mævius mutuos dat Cajo mille florenos in ducatis Hungaricis valentibus tunc temporis v. g. 4 fl. ac Cajo contra se in iisdem soluturum recipit. Postmodum inopinatò ducatorum valor extenditur ad 5. fl. vel ad 3. diminuitur: jam si in solutione hisce ducatis facienda, deberet inspicere tempus contractus, in priore casu, ubi aucti sunt aurei ad 5. fl. debitor pro acceptis tantum mille fl. teneretur 1250. restituere; in casu posteriore verò, ubi diminuti sunt, Creditor obligatus esset minus acceptare, ac dedit; dedit namque in 250. aureis mille florenos, & teneretur in totidem aureis tantum 750. fl. recipere, sed sic esset maxima inæqualitas inter acceptum, & reddendum ergo? ex quo fuit etiam hoc fundamentum: in mutuo plus non requiritur, quam ut eandem, quam mutuam accepit summam, restituant, sed solvens secundum æstimationem extrinsecam tempore solutionis currentem restituit eandem summam quam accepit; ut patet ex adductis exemplis. Ergo?

31 III. Ex sententia contraria sequeretur absurdum hoc: quod quis ex beneficio suo sentiret incommodum, sed hoc nequit admitti: ergo? *prob. maj.* in casu posito, quo Mævius mutuos Cajo 250. aureos, ad 3. fl. diminutos teneretur pro 4. fl. accipere, utique maximum pateretur dispendium, cum illos si non dedisset mutuos, expendere potuisset pro 4. fl. & desuper lucrum faceret debitor, cum aureos expendere potuerit juxta valorem, qui fuit tempore contractus, & insuper debitor frueretur usurâ temporis ac beneficio; ergo ex sententia altera sequitur hoc absurdum.

32 Argumenta reliqua, quia passim in Authoribus trita sunt, ex variis textibus à longè petita & sæpius fortè ad causam parùm momenti conferentia, lu-
bens

bens prætereo, & ad alteram partem minùs hucusque receptam transeo, eamque demonstro.

I. Ex l. 1. ff. de contrab. empt. ubi dicitur, quòd in pecunia non consideretur ipsa substantia, sed tantum quantitas, ibi: *eàque materia formâ publicâ percussa usum Dominiumque non tam ex substantia, quàm ex quantitate præbet.* 33
 nomine substantiæ autem probabiliùs hic venit ipsum pondus, & bonitas auri vel monetae, nomine quantitatis autem, æstimatio publica ac monetae valor extrinsecus: cujus signum sit nota, & Character nummo impressus; uti cum Buddæo, Duaren, & aliàs communi contra paucos defendit Gothofred. in not. ad h. l. 1. ex qua lege nunc sequens argumentum texo: si in pecunia non consideretur bonitas intrinseca, sed solum extrinsecus valor, tunc sequitur partes contrahentes non ad illam, sed unicè ad quantitatem hoc est valorem impositum respexisse, & hoc solum inter illos actum esse, ut ea quantitas, quæ mutuo data est, reddatur, sed si solutio fiat in conventa moneta licet intrinsecè depravata, eundem tamen valorem extrinsecum adhuc præ se ferente, redditur data quantitas, & adimpletur intentio contrahentium: ergo licet bonitas intrinseca mutata fuerit, inspicere poterit tempus solutionis.

II. Debitor solvens in moneta intrinsecè depravata, extrinsecè tamen 34
 adhuc eadem, satisfacit obligationi à se contractæ, ergo potest in ea solvere. Prob. ant. obligatio quam mutuarius contrahit, hæc est: ut restituat eam summam quam accepit, sed huic obligationi satisfacit solvendo in tali moneta, ut patet; nam licet ducati in pondere & bonitate intrinseca decreverint, si tamen communiter pro 4. fl. recipiantur, restituuntur iidem 4. fl. quos acceperat debitor, ergo satisfacit suæ obligationi; *subsumo*: sed nemo tenetur in plus, quàm obligatio ipsum adigit. ergo?

III. Redit idem argumentum priùs propositum; si enim debitor teneatur eandem bonitatem intrinsecam restituere, quam accepit, in plus sæpiùs teneretur; se hoc nequit dici, ergo? prob. maj. ponamus, eosdem aureos intrinsecè diminutos esse ad medium florenum, si nunc debitor juxta sententiam contrariam teneretur 4. fl. in aureis currentibus solvere, & insuper medium florenum supplere & sic 4½ reddere, in plus teneretur, quàm accepit; 4. enim tantum florenos accepit, & aureos (ut ut intrinsecè meliores) pro 4. solum fl. expendere potuit, ergo? hoc putem iniquum, & palliatam usuram: præfertim cum creditor recipiendo depravatam intrinsecè monetam, nullam damnum sentiat, sed illam eodem pretio (ut suppono) quo dedit, rursus possit expendere. 35

IV. Sententia hæc communiter est in praxi recepta, de qua testantur varii apud Fachin. cit. l. 2. cap. 10. vers. quintum argumentum. & ipsi adversarii cum P. Laym. & Waizenegg. q. 4. n. 9. fatentur eam in usu forensi, præfertim in Bavaria, & aliis vicinis provinciis observari, imò & in ipsa Imperiali Camera obtinere, ac debitores solvendo monetas juxta currentem valorem omnimodò liberari, ergo cur hæreamus eam in Theoria pariter amplecti, suis alioquin rationibus minime destitutam? Probè novi, quid ad 37
 hanc

hanc consuetudinem reponat cit. DD. præsertim Laym. & Waizenegg. nimirum eam non obtinuisse, quasi opinio, quâ innititur, iusta sit; sed quod ob litium aliàs oriendarum multitudinem non liceat aliud decernere. Emim verò responsionem cedro dignam? hoc enim ipso, quòd afferunt, sententiam hanc in iudiciis ad lites amputandas observari debere; affirmant pariter eam alterà esse probabiliorem: *probabilis* enim sit oportet, alioquin iudex eam temerariè amplecteretur; *probabilior* inde evadit (abstrahendo à controversia: an iudex teneatur sequi sententiam probabiliorem, de qua vid. Prænob. & Magnif. D. H. A. de Chlingensp. *in dissert. de oblig. jur. Civil. in conscient. q. ult. R. P. Alphons. Wenzl in Q. Theolog. de formand. prud. dictam. conscient. Q. 7. S. 2. Clariff. & Ampliff. Dilinganæ Universitatis Cancellarius P. Paul. Zetl in Cleric. Curat. Tom. 2. Instr. 3. in iudice S. 38. A. R. P. Mass. Kresling. in disquis. theolog. de probabil. Q. 2. S. 2.*) quòd eidem accedat utilitas publica; quem enim aliàs finem sibi Legislator noster proposuit, nisi utilitatem communem & publicam, quæ non minima ex parte promovetur per obstructionem litium frequentia.

- 38 V. Sententia contraria Principis auctoritatem non nihil obscurat, ergo non est amplectenda. *prob. ant.* in sententia contraria semper in iudicio probari & discuti deberet, an, & in quantum monetæ intrinseca bonitas pondus metallique natura, deteriorata, amputata, & adulterata fuerint, ac juxta eum defectum publicæ sententiæ ferri; sed hoc obscurat Principis Auctoritatem & decus, ergo? *prob. min.* nam maximum Principis opprobrium esse (nisi publica id suaderet utilitas, quod tamen rarò fiet) censent omnes Politici, si monetam intrinsecâ bonitate spoliet, extrinsecum valorem cupreæ plerumque massæ satis magnum pro lubitu imponat, ad unicum ærarii sui emolumentum; adeo, ut hæc monetarum intrinseca mutatio plurimis jam tum vicibus miseram provinciarum ruinam pepererit. Quorsum legi meretur oratio, non quidem tersa, sed nihilominus docta & scientifica, de monetarum corruptione, quam in actu Doctorio solenni 14. Jul. 1623. in universitate Tubingenfi habuit Joan. Harpr. eamque annexuit *Commentario suo ad Inst. tit. de public. jud. S. 7. n. 84.* ubi ex Eniman. Meterani *annalibus belgicis n. 90.* refert, monetæ mutationem inter confederatas belgicas provincias discordiis civilibus initium præbuisse, & Joannem Bohemiæ Regem Dubravio teste L. 17. adulterinâ monetarum variatione publicam sibi seditionem parasse, cum ex hoc vulgi clamor elevari cœperit, quod cuprea materia & corrupta nummorum forma impediunt omnia venalium rerum fora.

- 39 Unde non immeritò ingentem laudem ab universo literario orbe retulit Philippus *sapiens* Hassiæ Landtgravius, hocce suo oraculo: Virum Principem à plebejo triplici hac nota distinguendum esse: *viâ publicâ* quam tutam & fartam præstet, *sermone veraci* quem factis compleat, & *probâ monetâ* quam illibatam servet. Quorsum emicuit iste versus,

Una fides, pondus, mensura, *moneta* sit una
Et status illæsus totius orbis erit.

Operæ

Operæ pretium nunc erit ad lancem appendisse, & expendisse argumenta; 40
quibus sententia contraria quò ad ultimam hanc partem circum fluit.

I. à Fachin. *cit. l. 2. cap. 10.* adducitur difficilis textus *in cap. cum Canonicis* 41
de censib. ibi: cum Canonicis majoris Ecclesiæ quamdam summam pecuniæ pro pensio-
ne Ecclesiæ tuæ debitam aliquot annis persolveris, & iidem summam illam ex integro
de meliori moneta exigant sibi solvi: tibi damus literis nostris in mandatis, ut Cano-
nicos illos solutione prioris pecuniæ, vel si non sit in usu, estimatione pensionis antiquæ
facias manere contentos. Quod capit: clarè decidere, mutatâ intrinsecè mo-
netâ tempus contractus inspiciendum esse, fusè probat laudatus Author.

Capitulum istud sine dubio difficultate suâ non caret, attentius tamen 42
consideratum haud multùm ad rem facit. Utque istius sensus cuilibet abunde
pateat, notare volui, in isto duplicem casum decidi. *prioris* hanc pono F. spe-
ciem. Mævius Ecclesiæ cujusdam Antistites obligatus erat, annuè certam pe-
cuniæ summam persolvere Canonicis majoris Ecclesiæ; evenit postea, ut Ca-
nonici hanc summam in meliori intrinsecè moneta noviter cusa (existente in
usu adhuc pristinâ) exigent; quod dum renuebat antistites; S. Pontifex ju-
stissimè decidit, Canonicorum petitionem esse iniquam, eosque solutione con-
suetæ monetæ debere esse contentos; *posterioris* istam assigno: Canonici in
dicto casu, abrogatâ pristinâ usuali moneta, debitum in meliori de novo casu
tam in extrinsecò quam intrinsecò valore auctâ moneta exegerunt, ubi rur-
sum rectissimè decisum est, Canonicos non audiendos esse, eo quòd amplius,
quam eis debetur, postulent. Igitur neuter casus ad propositam quæstionem
applicari potest, cum eò tantùm opinio mea tendat, Creditorem monetâ in-
trinsecè depravata (vel etiam auctâ, quòd tamen rarius continget) eandem ta-
men extrinsecam æstimationem retinente, teneri solutionem in illa factam ac-
ceptare, cum in ista summam sibi debitam, æquè ac in pristina, recipiat.

Quam responsionem licet Fachinaeus improbet, eo quòd nimis durum, 43
& absurdum ipsi videatur, existimare Canonicos illos meliorem monetam exe-
gisse, quæ simul etiam majoris esset valoris extrinseci, cum sic plùs debito exegissent
& S. Pontifex eos utique pro more aliàs solito redarguisse censendus foret. Eam
tamen evidenter inde colligi arbitror, quòd textus dicat: *vel si non sit in usu,*
eos estimatione pecuniæ antiquæ facias manere contentos, nam si tantum anti-
quæ pecuniæ æstimatio ipsis solvenda veniat, utique ab ipsis quidquam postu-
lari debuit, quòd æstimationem illam transcendit. Æstimationis autem no-
mine extrinsecum valorem venire patet.

II. Ab eodem Authore ita necitur: Creditor de jure non cogitur in ali- 44
am formam, quàm convenit, pecuniam recipere, ubi damnum passurus est.
l. Paulus ff. de solut. ergo similiter non cogendus, ut pecunias recipiat dete-
rioris materiæ, si damnum passurus est, quia nulla diversitatis ratio potest as-
signari; atqui verissimiliter damnum hic passurus foret creditor, tum quia mo-
neta deterioris conditionis facile minuitur, tum etiam quia non tam facilè ex-
pendi potest, ergo? *¶.* summam esse differentiam inter casum quo debitor
vellet solvere in quacunque moneta contra conventionem de certæ monetæ specie

reddenda factam, & inter casum nostrum; in priore enim utique non tenetur aliam monetam acceptare, si damnum inde patiat, ideo, quod debitor contraveniret pacto, quod tamen ad literam implendum esse & contractibus formam, ac legem dare jura statuunt. *l. 1. ff. de pact. Waizenegg. & Covarruv. loc. supra n. 1. cit.* Econtra in nostro casu debitori in conventa moneta (licet intrinsecè depravata) solvere paranti objici nequit, ejusdem intrinseca mutatio, eo quod pacto suo de restituenda tali & tali moneta ad amissim satisfaciatur. *Ad subsumptum* dico imprimis extra Rhombum quæstionis versari Fachinæum, si ponat casum, ubi moneta deteriorata esset difficilioris expensionis cum jam superius *n. 37. in f.* notaverim, & supposuerim, monetam intrinsecè mutatam, cum priore debere esse ejusdem valoris, cursûs & bonitatis extrinsecæ, aliàs utique debitor obligationi suæ non satisfaceret plerumque ita conceptæ: **in guten gangbahren v. g. Rhainischen Gulden etc.**

45 Dein licet subesset aliquod creditoris damnum, istud tamen ex duplici ratione non venit in considerationem. I. quod contrarium postulet publica utilitas, quæ exigit juxta valorem currentem regulari commercia ac solutiones hominum & pariter lites, atque controversias, quantum possibile est, minui, quarum millenæ eæque absurdissimæ exorerentur, si quælibet intrinseca monetarum depravatio in judicio disceptari, ponderari, probari, & secundum eam judicari deberet, plerumque in non levè Principis opprobrium, uti supra ostensum est. II. Quod damnum istud contingeret merè per accidens, & debitori æquè commune. Finge enim intrinsecam bonitatem esse auctam, atque hoc casu pariter debitori incumberet obligatio debitum in ea solvendi.

46 Ad manus venit argumentum tertium, quod instruit Waizenegger. *cit. q. 4. n. 4.* hoc modo: si Creditor convenisset, ut solutio fieret in eadem bonitate intrinsecâ, pactum hoc deberet servari uti supra in *assert. 1.* dictum est, ergo etiam in hac quæstione solutio fieri debet in eadem bonitate intrinseca, *consequentiam probat*, sicut in priori casu expressè id conventum fuit, sic etiam hic contrahentes tacitè censentur esse pacti, ut pecunia ejusdem generis & bonitatis intrinsecæ solvatur, quâ datum est mutuum, ergo etiam in nostro casu &c. cum eadem vis sit tacitæ conventionis, quæ est expressæ, & aliàs in contrahendo mutuo, quod agitur, pro cauto, & convento habendum esse statuat Pomponius *in l. ff. de reb. credit. 2.* N. conseq. differentia superius jam assignata est. ad *probationem* dico, gratis & absque sufficienti fundamento à *cit. auth.* & aliàs communiter asseri: tacitam hanc esse contrahentium conventionem; contrarium enim supra in ratione prima probatum est, contrahentes ad solam extrinsecam æstimationem ex qua pecunia usum unice præbet *cit. l. 1. ff. de contrah. empt.* respexisse, præsertim cum prudenter somniare non potuerint, intrinsecum valorem forsitan mutandum esse; quod si tamen hoc prævidere potuissent, imputent sibi, quod cautiùs non processerint, nec legem sibi clariùs dixerint. Et ideo hocce adversæ sententiæ commentum non immeritò quis inter somnia vigilantium retulerit.

IV. Ra-

IV. Rationem fundamentalem depromere se putat Laym. *Theolog. moral. l. 3. Tr. 3. p. 1. c. 5. n. 19.* ex natura justitiæ commutativæ, sic arguens: 47
justum est, ut in omni debito tantundem in ea specie, genere, qualitate & bonitate solvatur, sicuti in obligationem deductum est; sed qui accepit v. g. mutuos mille florenos Rhenanos, debitor factus est talium florenorum, sive in specie sive in genere, quales tempore contractus in usu erant, ergo si postea deteriores floreni cudantur, solutio in iis fieri nequit, sed veteres quales promissi, aut secundum æstimationem veterum, solvendi sunt; idem esse ait in legante, vel donante v. g. 100. fl. licet enim ab iis non deducatur in obligationem, monetam ejusdem bonitatis intrinsecæ solvendam esse, quæ eo tempore in usu fuerat, semper tamen præsumitur donatorem, vel testatorem loqui de moneta, qualis eo tempore fuit usitata.

R. Imprimis allatum syllogisimum impingere in regulas bonæ argumentationis; minor enim sic poni debuisset: sed qui accepit mutuos, v. g. mille florenos, in obligationem deduxit, quod velit totidem ejusdem bonitatis intrinsecæ solvere, ergo &c. & sic evidenter falsa est, uti suppono hoc in pactum neutiquam deductum fuisse. Dein hoc non obstante N. min. nec enim, ut ut libenter vellem communiori sententiæ me conformare, sufficientem rationem ex AA. hucusque citatis deprehendere potui, cur contrahentes in mutuo ad bonitatem intrinsecam respexisse, & de ea in specie restituenda tacite pactos fuisse dici debeat, aut valeat? non enim id fit *ex natura rei*, quia ut jam sæpius dictum est substantiam intrinsecam pecuniæ nihil ad sui mutuum conducere, sed usum unice ex æstimatione, & impositio valore præbere non uno loco sat clarè leges expriment. *neque ex intentione contrahentium* quia ii rectè præsumuntur se externo solum valori accomodasse, præsertim cum de intrinsecâ bonitate mutanda prudenter cogitare non potuerint. Idque eò magis in legato, vel donatione procedere existimem, quod aliunde pateat in hisce non adeo strictè procedendum esse, utpote ex mera liberalitate donantis, vel testantis proficiscentibus nec iterum congrua ratio assignari valeat, cur hæres non satis faciat, præstando debitum in moneta tempore aditæ hæreditatis currente.

V. Laudatus Author *cit. loc. n. 20.* hancce paritatem videtur adstruere: 49
in contractibus onerosis v. g. emptione, venditione, moneta ejusdem bonitatis intrinsecæ præstanda est, quæ fuit tempore initi contractus, nec poterit emptor venditori in moneta deteriori postmodum cura solutionem facere, ergo idem erit in mutuo *prob. conseq.* ideo id procedit in contractibus onerosis, quia aliàs non daretur justum mercis pretium, cum domus vel ager venditus, diminutis interea florenis, non mille sed forsan bis mille constitisset, & sic minus daretur, quàm natura contractus hujus postulat; sed etiam in nostro casu si v. g. dati sint floreni argentei, & postmodum cudantur alii multo ære mixti & in iis solutio fieret, redderetur minus quàm postulat natura mutui, quæ exigit ut tantundem reddatur secundum idem genus, & qualita-

tem., ergo si id procedat in contractibus onerosis, etiam locum inveniet in mutuo.

50 Sed paritas hæc in spongiam incumbit, nam primò ista versetur extra oleas; ideo quidem, quòd ponatur facti spec. ubi venditor grave damnum, ad dimidium usque, per solutionem deterioris pecuniæ sentiret, meus autem casus eo unicè collimet, si Creditor dispendium inde nullum patiat, sed monetam deterioratam eodem valore, quo accipit, expendere valeat.

51 H. N. A. & cum Communiore dico inter contractum onerosum v. g. emptio- nis, & venditionis, & inter contractum mutui hoc in passu nullam (cæteris paribus) differentiam esse faciendam, prout etiam agnoscit Fachin: *controv. jur. l. 2. cap. 10. vers. quod attinet ad tertiam* citans Aret. *conf. n. n. 3. Beroum conf. 143. n. 25. 26. 27. l. 1.* & hinc, si v. g. ante duos annos domum emerim mille florenis, & moneta intrinsecè mutata fuerit, eosdem in moneta hæc solvere non prohibeor, modò venditor inde damnum non sentiat, puta: si Creditor extra Territorium hoc commerciis suis invigilare deberet, ubi moneta deteriorata tantum non posset expendi, quantum deberet acceptari, aut si cum fundamento & gravi ratione timeretur, ne moneta paulo post etiam extrinsecè decresceret; tunc enim (sicut in mutuo) sic etiam in aliis onerosis contractibus non libera- ridebitorem in depravata moneta solventem planè judico. Et hæc de abstrusa & plane difficili materia, pro instituti ratione, breviter dicta sufficiant. Qui vero plenioris rei monetariæ cognitionem sibi comparare desiderat, egregium & doctissimum literatissimi Viri Flenderi Jurium L. & Celeberrimi Cameræ Wezla- riensis Advocati Tractatum, non multis ab hinc annis editum, consulat, ubi potissimas & difficillimas controversias circa materiam hanc oriri solitas, subtiliter & scientificè elaboratas nec minus fusè quàm solidè dis- cussas atque digestas inveniet, ad plenissimam gustus & literariæ orexis suæ satisfactionem.

QUÆ-